

1. függelék – MASCO írás szeminárium – 2021. Paronímiák – jegyzet/Összefoglaló

Szótévesztésről beszélünk, ha az egymáshoz írásban és ejtésben is közel álló szavakat (a paronimákat) felcseréljük, egymás helyett használjuk. A jelenséggel egyaránt találkozhatunk magyar és idegen eredetű lexémák használatakor. Előfordul, hogy csak stilisztikai különbség van köztük, gyakran azonban a jelentésük is eltérő. Szókincsünkben sok egymáshoz közel álló ilyen alakpár van; gyakoribb, de nem csak az ismertebb példákból sorolunk fel néhányat. (l. Tótfalusi 1999, Zimányi 2001.)

alkalmasint: „valószínűleg, talán, netán”; Alkamasint (valószínűleg) eltalálta a nyerő összetételt.	alkalomadtán: „ha alkalom adódik; néha”; Alkalmanként (estenként, néha) én is megnézek egy-egy vígjátékot.
	alkalomadtán: Alkalomadtán (ha lesz rá alkalom) majd jelentkezünk.
beavatkozik: „közbelép” pl. rendőr	beleavatkozik: „beleártja magát”
bizonyosság: Bizonyosságot szerzett arról, hogy a férje megcsalja (biztosan tudja, hogy igaz).	bizonyosság: Be is nyújtotta erről a bizonyosságot (tanújelet, bizonyítékot).
egyelőre: „egy ideig, még, valameddig”	egyenelőre: „egyformára, egyenletesre”
egyhangúan: „monoton, unalmas módon”	egyhangúlag: „ellenszavazat nélkül”
egyházi: „sekrestyés, világi alkalmazott”	egyházfi: „főpap”
egykori: „hajdani, valamikori”	egykorú: „valamivel, valakivel azonos korú”
elfogult: „részhajló”	elfogódott: „megilletődött”
emlékezik (vál.): „megemlékezik vmiről, vkiiről”	emlékszik (köznapibb): pl. „nem emlékszem”
ébred: Még ébred (nem alvó állapotban) találtuk.	éber: A nyomozó éber (feszült figyelemmel) vizsgálta a bizonyítékokat.
érem: pl. arany-, ezüst-, bronz-, emlék-	érme: pl. pénz-, telefon-, tízforintos érme
értetlen: „aki nem képes megérteni, felfogni”; Nagyon értetlen (nehéz fölfogású) ember a szomszédom.	érthetetlen: „amit nem lehet megérteni”; érthetetlen: Érthetetlen (nem érthető), hogy adhat a tanárnő mindenkinek ötöst!
fáradtság: „fáradozás, fárasztó munka”	fáradtság: „fáradt állapot”
felszólalás: „hozzászólás”	felszólamlás: „panasz, reklamáció”
hasonlít: „hasonlóság áll fenn köztük”	hasonít: „hasonlóvá tesz” (pl. egy hangot)
helység: „lakott település”	helyiség: „épületen belüli zárt tér”
helyt ad: „figyelembe vesz, elfogad”	helyet ad: (konkrét) „átengedi a helyét”
hívek: „hű, ragaszkodó követői vkinek, vminek”	hívők: „akik hisznek egy vallás igazságaiban”
hosszan: „sokáig”	hosszasan: „hosszadalmasan, túl sokáig”
ijedség: „megijedés, ijedelem” (helyzet)	ijedtség: „ijedt állapot”
illeték: „hivatalos eljárásért fizetendő summa”	illetmény: „fizetés” (ami megillet)
íztelen: „nem ízesített”	ízletlen: „a jó ízlés ellen való” pl. tréfa
izzadság: „veríték”	izzadtság: „izzadt állapot”
korhú: Korhú jelmezben szerepeltek.	korszerű: Korszerű (modern) sportfelszerelést vásárolt.
különböző: Két ember értékrendje nagyon különböző (eltérő) lehet.	különbőféle: Különbőféle (sokféle) regényeket szántak eladásra.

1. függelék – MASCO írás szeminárium – 2021. Paronímiák – jegyzet/Összefoglaló

legutolsó: Az író legutolsó regénye nagy sikert aratott. (Már nem következhet több regény, mert az író meghalt)	legutóbbi: Az fiatal együttes legutóbbi koncertje jól sikerült. (Lesz még folytatás)
lélektelen: „gépies, érdeklődés nélkül végzett”; Az igazgató lélektelen (érzéketlen, közömbös) az ilyen kérdések iránt.	lelketlen: „szívtelen, embertelen”; Lelketlenül (szívtelenül, kegyetlenül) bántak a foglyokkal.
létére: Fiatal létére (noha fiatal – szembeállítás, megengedés) szép eredményeket ért el.	lévén: Fiatal lévén (mivel fiatal – okot fejt ki) gyorsan elsajátította a számítógép kezelését.
magános: „magában, a többitől külön álló”	magányos: „elhagyatott, társtalan”
önkéntes: A szomszédom önkéntes tűzoltó (saját elhatározásából).	önkényes: Önkényesen (önhatalmúan, zsarnokian) viselkedett, amikor ezt a döntést meghozta.
összesen: Összesen (összegezve) száz csomagot kaptunk.	mindössze: Ez mindössze (csak, csupán) a tagság negyedének elég.
sarkal: pl. cipőt; A cipész megsarkalta (sarokkal látta el) a cipőmet.	sarkall: „ösztönöz”; Az apa tanulásra sarkallta (biztatta) a fiát.
serken: „ébred” (felserken)	serked: „kinő, ütközik” (szakáll, bajusz)
sirat: vki halála miatt	ríkat: eléri, hogy elsírja magát
sótlan: Egy sótlan (unalmas, oda nem illő) viccet mesélt.	sózatlan: Sózatlan ételt tett az asztalra (nem volt megszóva).
számít: valamire (előnyös dologra); Számít rád a versenyen (pozitív értelemben).	számol: valamivel (kellemetlen dologgal); Számolnunk kell a bukással is (negatív értelemben használjuk).
szível: „szeret, kedvel”	(meg)szívvel: „megfogad” (tanácsot)
tanulás: „okulás valamiből”	tanúság: „tanúbizonyosság, bizonyító erő”
tároló: („edény”)	tározó: „víztározó, tó, medence”
tartam: Az írásbeli tartama (időtartama) 90 perc.	tartalom: A regény tartalmát (mondanivalóját) sem tudta összefoglalni.
teljesen: Teljesen belefeledkezett az olvasásba.	teljességgel: Teljességgel lehetetlen, hogy most oda menjek. (A teljességgel csak negatív értelemben használható!)
termel: Ez a gyár akkumulátort termel (gyárt).	termeszt: Paprikát termesztünk (növényt, gyümölcsöt).
	tenyészt: Lovakat (állatot) tenyésztnek az Alföldön.
történelem: Kossuth a magyar történelem nagy alakja.	történet: Megnyitották a falu történetét bemutató kiállítást.
törvényhozás: „törvényalkotás”	törvénykezés: „bíráskodás, ítélkezés”
túros: „sebes” (túr = seb)	túrós: „túróval ellátott”
úgymond: Az igazgató megfeddet bennünket az úgymond (ő mondta így, szerinte) túl szigorú osztályzásért.	úgynevezett: Az irodalmat az egyetemisták az úgynevezett Spenótból tanulják (maguk között így nevezik az irodalomtörténeti tankönyvet).
valószínű: Valószínű, hogy jól sikerült a dolgozatom.	valószínűleg: Valószínűleg jól sikerült...(hogy nélkül!)

1. függelék – MASCO írás szeminárium – 2021. Paronímiák – jegyzet/Összefoglaló

Idegen szavak esetében:

adaptál: „átdolgoz, átigazít” pl. egy művet	adoptál: „örökbe fogad”
akció: 1. „cselekvés(sorozat)”; 2. „leárazás”	aukció: „árverés”
datál: „keltez”	dotál: „fizet, díjaz, javadalmoz”
komplexum: pl. (épület)együttes	komplexus: (pszich.) pl. kisebbségi ~
krigli: „(sörös)korsó”	kripli: „beteges, nyomorék”
nótárius: „jegyző”	notórius: „megrögzött, javíthatatlan”
ökonomikus: „gazdaságos, takarékos”	ökumenikus: „egyetemes”, pl. istentisztelet
palántál: „ültet” (paprikát ~)	(el)parentál: „halottnak hisz, elsirat”
sommás: „összegző, lényeges” vélemény	summás: „mezőgazdasági idénymunkás”

bizonyosság (bizonyíték)	↔	bizonyosság (meggyőződés)
bojár (orosz főnemes)	↔	bojtár (pásztorsegéd)
bodnár (faedények gyártója, kádár, pintér)	↔	bognár (szekér-, ill. kerékgyártó)
egyelőre (jelenleg)	↔	egyenlőre (egyenlő méretűre)
egység (egyetértés, összhang)	↔	egyezség (megállapodás)
egyhangúan (unalmasan)	↔	egyhangúlag (ellenvetés nélkül)
emberiség (a világon élő minden ember)	↔	emberiesség (emberhez méltó, tisztességes magatartás)
fáradtság (fáradozás)	↔	fáradtság (fáradt állapot)
fizet (ellenértéket, pénzt ad valamiért)	↔	fűzet (összefűzött lapok)
gondtalan (felhőtlen)	↔	gondatlan (hanyag)
helység (település)	↔	helyiség (épület vagy lakás elkülönített része, vö. szoba)
ízetlen (ízleltelen, pl. tréfa)	↔	íztelen (íz nélküli, pl. étel)
izzadság (verejték)	↔	izzadtság (izzadt állapot)
járadék (juttatás, térítés, amit valaki kaphat)	↔	járadék (amit az állam szed be; az adóhoz hasonló)
káplán (segédlelkész)	↔	káplár (tizedes)
kupola (félgömb alakú boltozat, tetőszerkezet)	↔	↔ kupolda (kupleráj, nyilvánosház)
lévén (azáltal, hogy ő vki/vmi/vmilyen)	↔	révén (segítségével, által, jóvoltából)
pólus (két szemben álló pont egyike)	↔	pórus (kis nyílás, lyukacska)
szabados (könnyelmű, léha)	↔	szabatos (pontos, precíz, egzakt)
szível (szeret, kedvel)	↔	(meg)szível (fontolóra vesz)
szolgalom (dologi jog korlátozása; servitus)	↔	szorgalom (igyekezet)
tanúság (bizonyosság, tanúskodás)	↔	tanulság (okulás)
törvénykezés (bíráskodás, ítékezés, igazságszolgáltatás)	↔	törvényhozás (új törvények megalkotása)
új (nem régi)	↔	ujj (testrész)
védelem (valami megvédése)	↔	vélelem (valami feltételezése), például az ártatlanság vélelme [feltételezése] szókapcsolatban

Keresztnevek

Barabás	↔	Barnabás
Domokos	↔	Domonkos
Gyöngyi	↔	Györgyi
Loránd	↔	Lóránt

Idegen szavak

Abbázia (város Horvátországban, Opatija)	↔	Abházia (Grúzia autonóm tartománya)
adaptál (átdolgoz; alkalmaz pl. eljárást)	↔	adoptál (örökbe fogad gyereket)
akció (cselekvés, megmozdulás, kedvezmény)	↔	aukció (árverés)
aktor (színész)	↔	auktor (író, szerző)
ambitus (hangterjedelem)	↔	ámbitus (oszlopos tornác a falusi ház udvarra néző oldalán)
analógia (hasonlóságon alapuló megegyezés)	↔	anagógia (a helyettesítésen alapuló egyfajta gondolati alakzat)
andragógia (felnőttképzés)	↔	andrológia (férfigyógyászat)
antológia (szöveggyűjtemény)	↔	ontológia (létfilozófia)
Asterix (képregényszereplő)	↔	aszteriszk (csillagjel)
asztrológia (csillagjóslás)	↔	asztronómia (csillagászat)
ateista (istentagadó)	↔	autista (egyfajta fejl.i rendellenességgel élő)
Ausztria	↔	Ausztrália
bariton (a tenor és a basszus közötti férfihang)	↔	baryton (tenor hangolású kürt, ill. régi vonós hangszer)
cérium (58-as rendszámú vegyi elem, nehézfém)	↔	céziium (55-ös rendszámú vegyi elem, könnyűfém)
cinizmus (gúnyos, megvető magatartás)	↔	cionizmus (zsidó nemzeti mozgalom, ideológia)
datál (dátumoz, keltez)	↔	dotál (anyagilag támogat <intézményt>)
donor (véradó, szervadományozó)	↔	donátor (alapítványt létrehozó személy)
filiszter (nyárspolgár)	↔	filiszteus (ókori nép, illetve annak tagja)
filológia (írott szövegeket vizsgáló, magyarázó tudomány)	↔	filozófia (bölcselet)
gerilla (harcos)	↔	gorilla (főemlős, majom)
hektikás (beteg, tüdőbajos)	↔	hektikus (ideges, zaklatott, kiszámíthatatlan)
hominidák (emberfélék)	↔	hominoidák (emberszerűek főcsaládja)
kambium (a növények szárának/törzsének/gyökerének egyik szövete)	↔	kambrium (kb. 500-550 millió évvel ezelőtti földtörténeti időszak)
klauzúra (zárt terület például kolostorban)	↔	klauzula (záradék például szerződés végén)
kombinát (nagyüzem)	↔	kombinált (vegyes, összetett, többféle rendeltetésnek eleget tevő)
kommandál (vezényel, parancsol)	↔	kommendál (javasol, ajánl; házasságot közvetít)
kommendál (javasol, ajánl; házasságot közvetít)	↔	kommentál (magyaráz, ismertet, értelmez)
kommentál (magyaráz, ismertet, értelmez)	↔	kommentel (internetes közleményhez megjegyzést fűz)
komplexum (épülettömb)	↔	komplexus (az énkép egyfajta csorbulása)
koncesszió (haszonbérlet)	↔	koncepció (terv, elképzelés)
konferansz (bevezető, összekötő szöveg a műsorszámok között, vagy azt előadó nő)	↔	konferanszié (ha a konferansz előadója férfi)
kontaktus (kapcsolat)	↔	kontraktus (szerződés)
korál (egyházi ének, ill. ezen alapuló kórusmű)	↔	korall (rendszerint piros színű virágállat, ill. ékkő)
		↔ koráll (rég magyar ige: korainak tart)
lektor (szerkesztő, tanácsadó, kéziratok elbírálója; nyelvoktató előadó; felolvasó)	↔	rektor (egyetem vagy főiskola vezetője)
maximál (felső határt megszab)	↔	maximalizál (próbál minél többet elérni)
meteor (hullócsillag)	↔	meteorit (földet ért meteor)
mól	↔	mol (az anyagmennyiség mértékegysége és ennek jele, viszonyuk tehát olyan, mint pl. a hossz esetében a méter és az m viszonya), valamint moll (hangnem)

1. függelék – MASCO írás szeminárium – 2021. Paronímiák – jegyzet/Összefoglaló

muszlim (az iszlám vallás követője)	↔	muszlin (finom szövésű pamut anyag)
mutálás (hangmagasság megváltozása)	↔	mutálódás vagy mutáció (genetikai változás)
nótárius (jegyző)	↔	notórius (megrögzött)
Obelix (képregényszereplő)	↔	obeliszk (emlékoszlop)
ováció (üdvözlés)	↔	ovuláció (peteérés)
organizmus (szervezet, rendszer)	↔	orgazmus (a kékérzés legmagasabb foka)
ökológia (környezettan)	↔	ökonómia (közgazdaságtan)
ökonómikus (gazdaságos, takarékos)	↔	ökumenikus (összegyházi [a keresztény vallások között])
plántál (ültet)	↔	parentál (elsirat, elbúcsúztat valakit)
prepozíció (előjárószo)	↔	propozíció (indítvány, javaslat)
preskripció (előírás,rendelet)	↔	proskripció (politikai száműzetés)
profil (arculat, feladatkör)	↔	profit (értéktöbblet)
program (terv, menetrend, műsor, adás)	↔	pogrom (kisebbség elleni tömeges támadás, terror)
reluxa (redőnyféleség)	↔	Relaxa (egyfajta nyelvtanulási módszer neve)
reveláció (megvilágosodás, felismerés)	↔	relevancia (fontosság, jelentőség)
rezidens (gyakorló pályakezdő orvos; ill. helytartó, kormányzó, ügyvivő)	↔	↔ rezisztens (ellenálló vmivel szemben)
rezsi (fenntartási költség)	↔	rezsim (uralmi rendszer)
romanika (román építészeti stílus)	↔	romantika (romantikus stílus)
szinapszis (idegsejtek kapcsolódási pontja)	↔	szinopszis (műismertető, összefoglaló, áttekintés), l. még szinoptikusok (az első három evangélium szerzője)
szlogen (jelmondat)	↔	szleng (egy társadalmi csoport sajátos szóhasználata)
szuverén (önálló)	↔	szuterén (alagsor) ↔ szuvenír (emlékajándék)
tarantella (dél-olasz tánc, zene)	↔	tarantula (madárpók)
teleológia (idealista szemlélet, amely szerint a természetben minden célszerű; 'célok tana')	↔	teológia (hittudomány)
Taranto (olasz város)	↔	Toronto (Kanada legnagyobb városa)
tipográfia (nyomdászat)	↔	topográfia (helyrajz)
tipológia (típustan; segédtudomány)	↔	topológia (a matematika egyik részterülete; helyzetgeometria)
zafir (egy kék színű drágakő)	↔	zefír (egyfajta könnyű nyugati szél)

Egy ötszörös paronímia:

etológia (viselkedéstudomány)
etnológia (egyetemes népraajz)
etiológia (eredet[an]; <az orvostudományban> kóroktan)
etimológia (szófejtés)
entomológia (rovartan)

Az azonos előtagú, de eltérő utótagú idegen szavak is paronímia okozói lehetnek, például asztrológia és asztronómia, kozmológia és kozmogónia, etnográfia és etnológia.

Csak a magánhangzó hosszának eltéréseivel

áru (termék)	↔	áru (ellenértékű, például magas áru)
bujt (növényt szaporít)	↔	bújt (rejtőzött)
falu (kistelepülés)	↔	falú ([vmilyen] fallal rendelkező)
csíp (chip, áramköri elem)	↔	csíp (belecsíp)
csípet (kevéske darab, ill. áramköri elemet)	↔	csípet (megcsípet vkivel)

1. függelék – MASCO írás szeminárium – 2021. Paronímiák – jegyzet/Összefoglaló

csira (meddő tehén)	↔	csíra (sarj)
elől (az elején)	↔	elől (menekülve)
fiuk (fiúgyermekük)	↔	fiúk (srácok)
fuga (burkolóelemek, csempék közti rés)	↔	fúga (egyfajta zenei műfaj)
irat (dokumentum)	↔	írat (írást készített)
irt (pusztít)	↔	írt (alkotott)
kor (életkor vagy időtartam)	↔	kór (betegség)
Örs (személynév)	↔	őrs (szervezeti egység)
pöre (peres ügye)	↔	pőre (csupasz)
sújtás (díszes hímzés)	↔	sújtás (ütés, csapás)

Csak a mássalhangzó hosszának eltéréseivel

Magyar szavak

ál- (nem igazi)	↔	áll (testrész, ill. 'nem ül')
ara (menyasszony)	↔	arra (abba az irányba)
csat (hajba)	↔	csatt (hangutánzó)
egyel (egyenletessé tesz)	↔	eggyel (egy darabbal)
ép (sértetlen)	↔	épp (éppen)
fed (takar)	↔	fedd (szid, korhol)
fen (élesít)	↔	fenn (főnt)
had (hadsereg)	↔	hadd (engedélykérés)
hal (vízi állat)	↔	hall (hangot érzékel; előszoba)
(kakas)ülő (gerenda vagy lécz, amelyen éjjel a kakas ül, különösen azon keresztfa, mely az ollófákat összetartja; a színházi karzat tréfás megnevezése magassága miatt)	↔	üllő (kovácsszerszám)
kasza (szerszám)	↔	kassza (pénztár)
kel (növény; ébred)	↔	kell (szükséges)
keleti (napkelet felőli)	↔	kelleti (például magát: felajz)
kicsinyel (lebecsül)	↔	kicsinyell (kicsinek tart)
közé (közéjük)	↔	közzé (a köz számára)
len (növény)	↔	lenn (odalenn)
megy (jár, halad)	↔	meggy (gyümölcsfajta)
meny (utód felesége)	↔	menny (túlvilág)
(el)nagyol (felületesen végez valamit)	↔	nagyoll (nagynak talál)
sarkal (cipőt javít)	↔	sarkall (ösztönöz)
szál (például cérnaszál)	↔	száll (repül)
szögel (szegez)	↔	szögellik (csúcsban végződik)
tetet (helyezett)	↔	tettet (mímél)
tol (maga előtt mozgat)	↔	toll (íróeszköz; madár része)
(le)torkol (belefojtja a szót)	↔	torkollik (beleömlik)
vál(ik) (változik)	↔	váll (testrész)
var (seb bevonata)	↔	varr (öltöget)

Idegen szavak

alpaka (dél-amerikai tevéféle)	↔	alpakka („újezüst”, kopásálló réz-cink-nikkel ötvözet)
biliárd (dákóval és golyókkal játszott játék)	↔	billiárd (1015, ezerbillió, vö. tíz hatványai)

Források:

www.jgypk.hu/mentorhalo/tananyag/jegyzetek_a_nyelvrrol/3_sztoveszts

www.vajma.info/cikk/anyanyelvunk/26/A-szotevesztes-gyakoribb-peldai

https://hu.wikipedia.org/wiki/Magyar_nyelvi_paronimiak_listaja